

Igy holtok után is edjüt fekvének
 Nem lett el válása fáklója tűzének
 Meljet az Istenek az Égre vivének
 Szerelmi Tsillagnak méltán nevezének

Ha el megy valaha Sestus vidékére
 Tekints halálok(na)k meg vérzett kövére
 Mit tanuly ha el jutz e' versnek végére
 Bizom bölts Eszednek okos értelmére.

Vége.

Közli: GULYÁS JÓZSEF.

GARAY JÁNOS LEVELEZÉSE ATYJÁVAL ÉS ÖCCSÉVEL.

(Harmadik, befejező közlemény.)

19.

Garay János levele Garay Alajoshoz.

Pest, maj. 17én 845.

Édes Öcsém 's Barátom!

Megint két leveledre felelek egy füst alatt. Az elsővel örömmel vettem «Verseid» csomóját 's köszönettel az én példányaimból beáruult 10 pforintot. Válaszolni erre előbb nem akartam, míg költeményeidet át nem olvasandám. Ez megtörtént ugyan már most, de jegyzéseim 's észrevételeim többre szaporodván, mint egyelőre hittem, kívánságodat, hogy felőlük kimerítő véleményt adjak, bocsáss meg, még most sem teljesíthetem. Még egyszer rendre kell őket elővennem, 's erre legalkalmatlanabb volt e' két hét, melyet édes anyánk nálunk töltött, — üres időmet nem *neki* szántam e' méltáiban? Azonban a' mi elhaladt, nem sokáig fog már maradni, 's alkalmasint a' vásárosokkal a' füzetet jegyzeteimmel együtt megkapandod.

Egyelőre, édes barátom, de ne vedd rossz néven 's ne is egészen betűszerint én is azon epigrammával mondanám ki véleményemet e' füzet felett, melyet egykor az öreg Kazinczy Ferencz Kisfaludy Sándorhoz irt ugyan illy tárgyban, még pedig a' Himfy szerelmeiről:

«DAJKA. Tűzbe felét! HIMFY. Vetem. D. Ujra felét. H. Im! D. Harmadikát még.

H. Lángol ez is. D. Jer most, vár az olympusi kar!»

Kisfaludy Sándor nem fogadta el a' tanácsot, sőt igen megnehezelt Kazinczyra 's egész életben nem tudott vele igazán kibékülni. Kisfaludyt t. i. ki annélkül is igen makacs fej volt (mutatja a' Verseghi-féle orthographiához haláláig tartott konok ragaszkodása is) elkényesztette, el kapta a' sokaság tapsa, 's nem hitte, nem tudta hinni, hogy Kazinczy tanácsa a' legtisztább forrásból eredt: A' művészet 's barátja iránti szeretetből; Kisfaludy inkább hajlott azt (hiszed e?) *irigységnek* venni!! 'S im az idő igazolta Kazinczy itéletét, de Kisfaludy is azért Kisfaludy maradt, fogod mondani 's Himfy legszebb költeményfüzéreink egyike. Mind ezt én is mondom, de nem gíthetek magamon, én mégis Kazinczyval tartok. Már csak ebből is láthatod, édes barátom, milly nehéz és kényes dologgal bizál meg, s azért meg fogod engedni, hogy véleményadásomat nem akarom elhamarkodni 's verseidet ismételve olvasgatom, elemezem 's mérem irodalmunk jelen szaka fejleményeizhez, — 's ha itéletem mindjárt oly kemény találna

is lenni, mint Kazinczyé volt, köztünk remélem, a' barátság nem fog hajótörést szenvedni: te *verseidet* tán jobban szereted, de én *téged* szeretlek jobban 's inkább köteted szenvedjen csorbát, mint neved — én azt tartom.

Második leveled Vahotra a' Divatlap szerkesztőjére vezet vissza. Ezzel legjobb lesz felhagynod, ő most egyetlen egy emberbe szerelmes 's ez: Petőfi, 's úgy látszik ennek éretlen fitymálásai tévék nála mind azt, mi veled 's dolgozataiddal történt. Vachott Sándor pedig már nem Pesti lakós — ő Pestről mintegy 4 órányi távolra haszonhères jószágot vett ki 's már Sz. György óta ott lakik.

Frankenbournál levő költeményeidet 's beszélyedet már elkértem, de még nincsenek kezem között, ha érdemesek reá, bizonyára mindent elkövetendek ajánlásukra. A' «Kard» czimű balladád, minthogy ezt füzetedből már ismerem, nem tartom sikerültnek, ellenben az «Anyá» cziműt némi módosításokkal igen kedélyes, conceptio 's formára is sikerült versezetnek tartom 's ezt az Életképek ki is adná. Általában édes barátom, a' nyelvre neked sokkal, de sokkal nagyobb studiumot kell fordítanod mint eddig, mellynek nemcsak költői erejét és csínját nem bírod eléggé, de nyelvészeti tekintetben is szabatosabban 's tisztábban kell kezelned, — majd pár példát látni fogsz erre véleményadásomban jövő levelemben. Igen szerettem volna megjegyezve látni gyűjteményedben azokat, mellyek már világot láttak, hogy a' még ki nem jöttek közül előleg is egy párt kiadásra kiszemelhetnék. Ha lehet küld fel ezek jegyzékét, ha bár postán is.

Főtiszt. Haas Mihály professor ur megkeresése által bár mennyire megtisztelve érzem is magamat, felszólítását számos, már felvállalt dolgaim miatt nem teljesíthetem, de azon kívül is az alkalmi Musának, már néhányszor tapasztaltam, nem vagyok kegyeltje. Egyébiránt meglehet, hogy egy pesti írók által ott rendezendő academiában, melly tervben van, ugy is részt veendek egy vagy két munkámmal, 's így ha más uton bár, az ünnepély kiegészítéséhez mégis járulandok csekély tehetséggel. De te csak fogd be Pegazusodat 's ha lehet, fogj ki rajtunk.

Örülök rajta, hogy a' «Hirlapi méh»-ben néha néha kedvet 's tanúságot találsz, több oldalról hallom én is méltányoltatni, de egy pár ember, mint Vahot és Petőfi kevesli benne a' tömjént — számukra. No ettől ugyan ezentúl se fognak elkábulni, valamint általában önérzettel hiszem, hogy senkit méltánytalanul 's igazságtalanul nem korholok, ugy senkinek kelletnél túl nem hizeleg tollam. Örülök, hogy jelentékesebb mozgalmaink is érdekelnek, minő legközelebb a' Deák-féle lelkesedés is volt, — ama kis cikket én írtam, melly név nélkül is tetszésedet nyerte. Végre örülök tudósításaidnak a' Jelenkorban, ugy hallom te irod egy idő óta azokat, 's köszönöm erőteljes fellépésedet Szüleink ügyében. Isten áldjon meg érette! csak folytasd tovább is!

'S most csókol nőm, 's csókolnak gyermekeim, még mindig hiszszük hogy a' term. tudósok gyűlése alkalmával meglátandunk, s' ezzel maradok szerető testvéred

Muki.

Cimzés: *Pestről*. Tisztelendő *Garay Alajos* segédlelkész urnak barátságos szeretettel Nádasdon.

20.

Garay János levele Garay Alajoshoz.

Pest, aug. 5kén 845.

Kedves Öcsém!

Utósó pillanatig, azaz a' mai napig teljes reményt tápláltam, hogy a' Természetvizsgálók' pécsi gyűlésére lemegyek 's így téged is meglátlak 's egyéb teendőim közt Verseid csomóját is magammal viendem, melly már összevissza van jegyezve, de közbe jött akadályok miatt észerevételeimet még syllusba nem szedhetém, milly kecsagető vala tehát a' gondolat, veled egy fél napra összeülve, azt a' mi fejemben már készen van 's a' füzeten újra együtt átmenve bizonyára még sok egyebet veled élő szóval közölhetnem, mint minap tettünk Vachott Sándorral, kit Sápon, falusi magányában meglátogatók 's ott egy fél napot neki szentelvén az ő Versei csomóját (mellyet a' télen hihetőleg sajtó alá bocsát), ő az én már kijött balladáimat vettük rosta alá, 's e' tapasztalásból ítélve, mondhatom ennél eredményesebb, derekabb eljárás alig lehet, — 's én most kétszerte sajnálom, csak e' miatt is pécsi utam' elmaradását.

Én t. i. ismét lekötött ember vagyok (rövid hat hónapi szabadság be hamar elmúltál!) még pedig hivatalos, azonban meg ne ijedj, sem főispán-helyettes, kiknek most száma legio, sem országbiró, hanem egyszerű könyvtárnoki segéd a' pesti kir. egyetemi könyvtárnál, hová a' Nádor pártfogásával a' Helytartótanács által neveztettem ki, 's julius 1je óta szakadatlanul hivataloskodom Schedel Ferenc oldala mellett, kit, tudod, kir. könyvtári igazgatónak neveztek ki. Eleinte Schedel is szándékozott Pécsre 's így csaknem bizonyos valék benne, hogy én is elmehetek, de tegnap Schedel nyilvánítá, mikép neki nem lehet elmennie, 's így természetesen én is bevontam vitorlámat, mint hogy neki nálam kívül más segédje nincs a' könyvtár rendezésénél. Az én hivatalom t. i. egész új 's most crealtatott csak: «a' könyvtár rendezése 's annak tudományos és rendszeres catalogus készítése,» előleg ideiglenes hivatal ugyan, de a' melly 3—4 évig eltartván hihetőleg rendes hivatallá fog emeltetni, nem említve azon kilátást, melly belőle jövődre, vagy csak e' 3—4 év eltelte után nyílhatik, t. i. a' custosi vagy is könyvtárőri hivatal, melly megvallom igen nekem való állomás lenne, 's fogok is reá készüléteket tenni 's szem elől nem vesztendem. Ime történetem elbeszélésével egyszersmind körülbelől az okok is, mellyek ez almábai harapásra bírtak. Mi reggeli 9 órától délután 2ig dolgozunk, a' délután szabad 's a' vásár- és hétfői nap szünnap. Elég elfoglaltság ugy-e, de legálább pihenési időközzel, nem úgy mint a' hírlapszerkesztésnél, hol nincs szünnap, nincs folytonos munka, de szakadékos és örökös, 's így előlegesen, mert az e' nemű munkában kedvet is találok, meg volnék elégedve, csak fizetésemet nem tudom még, melly iránt a' resolutio még nem érkezett meg, melly azonban júl. 1-től fog kijárni, midőn jöremény fejében hivataloskodni kezdem, sőt már meg is esküdtetnek (ma 9 órákor lesz a' felesketés) no de semmi; én sokat nem követelek, azonban nagyon kevésért sem adhatok oda 5 órát naponként időmből. Majd meglássuk.

Ez egy; a' másik az, hogy prósa munkáimnak végre valahára kiadót találtam. Hartleben lesz kiadójuk, az első ív correcturája már előttem fek-

szik; lesz az egész III kötet, összesen mintegy 30–35 nyomtatott iv: egy kötet «beszélyek» 's két kötet «Toilrajzok», — tán september végével az egész elkészül, De honorariumot, képzeld! mennyit kaptam érte, nyomorú 500 váltó forintot. Hagyján! Verseim második kiadásánál tán helyre üthetjük, ezek kicsit kapósabbak, mióta az Academia megkoszorúzta őket. Egyébiránt verseink jövedelmezése iránt, legalább néhányan itt Pesten, nem panaszkodhatunk: Vachot Imre és Frankenburg egyremásra egy-egy versemet 5 pforintjával honorálják már másfél év óta, Horvát¹ 6 aranyat küldött 3 versért, nekem is, Vörösmartynak is, 's mindketten elfogadtuk. Sujánszky egy legendámat «Sz. Erzsébet» az *Örangyal* számára 3 aranyával honorálta.

Azt a' lapokból tudhatod hogy Vachot Imre igen mélyen megsértett, minek következtében a' Hirlapi méhvel is felhagytam, 's dolgozataimat tőle, Vachottól — legalább míg meg nem józanodik, vagy valahogy harapófogóval ki nem csikarják belőlem — megvontam. Petőfit rugdalózáisaival, ki rajtad is ejtett amollyan betyárrugást, mibe sem veszem, 's tanácsolom neked is, hogy legkisebb gondod nagyobb legyen, mint az effélékkel törődni; ez a' kancsó- és betyár-literatura (isten bocsásd meg, hogy e' szent szót illy melléknevekkel kell összekötnöm, de ők tevék azzá), már úgy is undorodást tud gerjeszteni maga iránt minden jobb érzetűeknél 's Petőfi rügtönzött nimbusa, hallatlan elbizott durva hangjáért, már a' «pajtások» közt is kezd oszladozni, pedig e' pajtási körön kívül, azt hiszem, még épen nem oly nagy köre van e' fiatal óriásnak, hogy benne meg ne férhetne!

De hadd irjak, míg papirom tart, szebb dolgokról, Erdélyi barátunk haza jött külföldről, nálam mindennapos, a' régi jó barátot nemcsak el nem vesztém, (mellyel V. I. nagyon fenyegetett) de erősebben köt bennünket össze lelkirokontságunk. Vörösmartyval mindinkább azon viszonyba jövök, melly álmain legszebbike, életem egyik főhajtása volt, őt már házamnál is többször láthatom. Minap együtt voltunk Wesselényinél, ki, mint az Életképekben olvastad, egy költemény irására lelkesített,² 's életem legszebb percei közé számítom találkozásomat «az új Prometheossal» e' fenyevesztett nappal, kit örökké tisztelni és szeretni fogok.

Családom egészséges, használtuk a' zöldet is már egy párszor, egy pár pesti kertet 's a' budai hegyeket, a' sápi kirándulás pedig Sándorhoz kiirthatatlan emlékü gyermekeim emlékezetében; ha isten segít, a' szüretet Szegszárdon kell tölteniök. Te is bizonyára egészséges vagy 's hihetőleg készítettél költeményt is a' Természetvizsgálók üdvözlésére, mint tervbe volt? El ne mulaszd, hogy belőle legalább egy példányt ne küldj, lesznek ott elég pestiek, ott lesz Vajda is. Ezuttal levelet is ohajtva várok tőled, tudod-e hogy rég nem irtál? Hát az Örangyalba készítettél-e már valamit? el ne maradj belőle! A' Kisfaludy-társaság által kitűzött Marczibányi féle pályafeladat alatt minden esetre *verses* munka érletik, költői beszély! hanem komám, ez nagy fa ám, ha fejszédet belé vágod. Nálunk van is nines is még; Göthe munkáiban találhatsz, az a' «Herman und Dorothea» is, Wieland is irt, de legjelesebbek Byronéi, ezt német fordításban is meg-

¹ P. Horváth Lázár, a Honderű szerkesztője.

² A *Wesselényi látogatói* c. költeményben.

kaphatód hihetőleg Pécselt is. Jó lesz egy párt mustrául elolvasni, annál inkább, mert tagok is készülnek rá pályázni, 's ezek közt van ám egy pár jó erü ficzkó.

Szüleinkről rég nem hallottam, ha tudsz rólok, kérlek írd meg nekem, ha — nem restelled, nekem elég, hogy egyszer leírtam; én mióta minden nap körülem látom őket, t. i. arczképeiket, olly otthon érzem magam 's olly jól közöttük, hogy eszembe se jut nekik írni, pedig ma sem tehetem ezt, mert már kifogytam az időből, 's új kedvet levélírára mikor kapok? nem tudhatom, mert hiszen már híres vagyok ebbeli classikai restségemről. — Még egyet!

Sok keserűség és baj közt e' hetekben két hír örvendeztetett meg: első, hogy egy távol megye, hol sohasem voltam, hol senkit sem ismerek, t. i. Bihar táblabírói czimmel tisztelt meg, második egy hasonló megtiszteltetés melly erre pár hét mulva következett Zala megyéből. Mind kettő pusztá czím, 's korunkban már igen is jelentéktelen, a' hozzái könnyen-juthatás és mindennapisításért; de én mégis örvendek rajta, mert *írói* munkásságom méltánylásául kell mindkettőt vennem, 's írók közt mégis ritkábban osztották még e' czímet, melly némelly birtokos pipás nemesembereknek, ha néha nem is tesznek egyebet a' megye dicsőségére, mint, hogy nyulait 's rókáit vadásszák agyon, zsákszámra osztogattatik. Ha Petőfi volnék, rég dobra ütötte volna V. I. ezt is lapjában, de most rólam mélyen hallgat, még csak munkáim megjelenéséről sem szólt, sőt mi több* (risum teneatis?) azon fényes boszút követte el rajtam, hogy ki előbb arczképemet «koszorús Garaynk» arczképe czimmel ajánlgatá új előfizetőinek, most a' «koszorút» lerántotta fejemről, és áll azóta stereotyp «Garay arczképével.» Szegény koszorú, mit mondjunk erre egyebet, mint a' mit az öreg Jób mondott: «ő adta, ő el is vehette!» Isten áldjon meg, mert nagyon utolért a' kaczagás!

Ölel barátod

Muki.

21.

Garay János levele Garay Alajoshoz.

Pest, sept. 29kén 845.

Kedves Öcsém!

Hosszú hallgatásod után, mellyel ugyancsak megkinoztál derültebb kedéllyel véltém veled találkozni, mint mellyel élém jösz, leveledet bizonyára egyik legkedvetlenebb órádban írtad. Okod a' neheztelésre lehet késedelmeskedésemért, de hogy nyilatkozásom késedelme még munkásságodban is «megakasztott» volna, legalább azon indoknál fogva, mellyet tenmagad hozasz fel, alig hihető. Igazságtalan azon szemrehányásod is, mintha ígéretem szerint Gyűjteményedből pár darabot ki nem szemeltem volna az Életképek számára. Sokat nem szemeltem ki, az igaz, de két darabod «A' hármas kép» és az «Anyá», mellyen azonban több helyen változtatnom kelle, nála vannak, 's időről időre közleni is fogja — de ti vidéki uracsok, kissé nagyon is türelmetlenek vagytok munkáitok megjelenése bevárásával. Egyébiránt Frankenburggal ki fogsz békülni, mihelyt versed megjelenik, de ki fogsz-e velem 's az én eljárássommal? az megint más és pedig nagy kérdés.

Kéziratod, mint némely cerusai jegyzetek is mutatják, láthatod, volt kezemben, volt bírálatom alatt, 's külön papíron több jegyzeteim állnak. De hogy félév 's tán több idő alatt mindeddig neked kimerítő, specializásokra menő bírálatot nem készítettem 's azt le nem irtam, annak két oka van: először, hogy észrevételeim száma igen sokra szaporodott, 's így egy kimerítő, minden egyes darabra, mint eleinte hittem, teendő specialis véleményadás *leírása*, sajátképen kidolgozása, nekem sokkal több időmbe kerül, mint mennyivel, kivált e' félévben dispoálhattam (ezt nekem elhiheltem, mert borzadni fognál hallván, mint kelle ez időben és mikkel foglalkoznom, küzdenem) de még inkább mert ha időm lett volna is, dispositiom hiányzott reá. A' második ok, melly épen az elsőből folyt, az vala, hogy mindig táplált a' reménység, mikép akár a' természetvizsgálók gyűlésére, akár a' szüretre mégis lerándulandok 's így legjobbnak véltem véleményem közlését akkorára halasztani, *szóval* mint *leírom* eddig nem lehetett, miről, ha nem csalatkozom, már előbbi levelemben is tettem szót. Röviden: véleményemmel nem vagyok készen, a' szóbeli előadás reményéről le kell mondanom, 's te a' kéziratod mindinkább sürgeted — így tehát re infecta vissza kell küldenem azt, bár mint sajnáljam is, hogy a' mi egyiránt volt mindkettőnk kívánsága, végre sem teljesíthettem.

De hogy egészen szó nélkül ne hagyjalak, halld általános nézeteimet, miket füzeted átolvasásánál 's gyakori lapozgatásánál magamnak abstraháltam, vagy méginkább mik mintegy magoktól első pillanatra felötlöttek. Őszintén 's épen azért hímezés nélkül, keményen talán (neked), de remélem, nem igaztalanul szólok: E versek ugy a' mint itt vannak, egybegyűjtve és osztályozva, *összeskiadásra* — nem valók, velők többet ártanál, mint használnál nevednek, megmondom, miért. Egyes vers v. költemény, midőn kiadatik 's olvastatik, szép és jó tulajdonai miatt vétetik fel 's kedveltetik meg, megítéltetik ugy a' mint van, egymaga, magáért és maga körében 's hogy úgy fejezzem ki magam, önmagához mérve: összes kiadásnál ellenben sokkal magasabb szempont áll elő, e' vagy ama' mű becsének megítélésénél: ott minden egyes mű, de különös, az egész gyűjtemény az egész irodalom állása szempontjából méretik, 's milly hamar ki van mondva a' halálos ítélet egy bár milly jól és szépen fejlőd de még ki nem fejlett talentom művei felett kivált lyrai költőknél, lyrai költészetünk jelen állásában, hol a' szerelmi dal ugy van megírva, mint azt Himfy, Kölcsey, Vörösmarty megírák, a' fenszálló óda, v. hymnus, mint azt Berzsenyi, Kölcsey 's ismét Vörösmarty a' ballada, mint azt Kölcsey, Kisfaludy K. 's Vörösmarty megírák. A' te költeményeid is körülbelül e' három fajából állnak a' lyrai költészetnek 's fogod-e vagy csak magad is hinni, hogy akár szerelmi v. szívpoeziszod, akár komoly szállongású dalaid vagy balladáid *még most* lyrai költészetünk egészében *fokot* képeznek, képezhetnek? pedig, édes öcsém, ezt kell ám tekintened, 's ezt tekinti a' világ is, akkor, midőn összes gyűjteménnyel lépsz elébe. Másokra ne hivatkozzál, kik tán nem e' szempontot tarták verseik kiadásánál: kiknek művei által az *egész* akár egyben, akár másban 's akármi esekélyegben nem nyert haladást — azok munkái hiába jöttek ki, habár duplavelinen 's aranybütökkel jelentek is meg. Én tehát, hogy röviden összevonjam, minden esetre koránlom még költeményeid kiadását, még pedig mind *nyelv*, mind *technika*, mind *költői tartalmuknál* fogva.

Ha csak egy estét is együtt tölthettünk volna, sokra figyelmeztethetnélek édes magyar nyelvünk dolgában, melyet, kivált a' költőnek gyökeresen kell ismernie, annak szellemébe, más felől bájaiba és erejébe nem csak avatva lennie, de ezekkel praefereenter élnie is kell, hogy tudjon.

A' technikában mind a' mértékre, mind a' rimelésre nézve igen nagy ráspolyra van szüksége nem mondom mindnyájának, de nagyobb részének bizonyára.

Költői becsőkre nézve végre szinte több mondandóm volna, úgy találtam t. i. kedves öcsém, hogy összes kiadásra még igen kevés a' különféléség verseidben, akár a' bennök uralkodó érzelem, akár az eszmék, akár képek és festések 's így a' phantasiára nézve. Kevés benne, vagy épen hiányzanak belőle egy magasztos kebelnek szépre nagyon lángoló szelleme, a' kor uralkodó eszméi, lelke még igen ritkán 's kevés helyen tükröződnek vissza költeményeiből, ezek ihletése nélkül pedig, valamint új, eredeti, merész eszmék, képek, festések, nyelvfordulatok nélkül, bár milly mély — és szépérzésű kebel legyen is egyébként, bár milly ügyes verselő vagy rímező valaki, még mindig csak előcsarnokában van a' költészetnek.

És ez körülbelül véleményem e' füzetről, kedves barátom, mellyről őszintén és barátilag akartam nyilatkozni, 's épen ezért nem volt szabad himeznem a' dolgot. A' mit irtam nem szentírás, 's azért még mindig belátásod 's tetszésedtől függ elfogadni nézeteimet, vagy visszautasítani azokat, de úgy gondolom lesz mégis itt ott valami, mi egynek másnak belátására bírand, mi ebben vagy abban irányul, intésül vagy ujjmutatásul szolgálhat. Használd belőle ezeket, amazokat pedig, miket el nem fogadhatsz, vedd úgy mintha nem volnának mondva, 's így szent marad köztünk a' béke. A' mi itt mondva van, négy szem közt van mondva 's csupán azon szándékból, hogy *neked* használjak vele, mint ki hozzám fordulván csak is épen e' miatt keresél meg, hogy *neked* lepletlen és igaz szót mondjak.

Felelj kérlek nekem is őszintén, még pedig mi hamarább, mi benyomást tett rád e' bizonyára váratlan ítéletem, 's mit érzél elolvasásakor nyilatkozatomnak, érzed-e, hogy van 's menyiben igazságom, 's érzesz-e magadban erőt és kedvet a' költői pályát a' maga magosb értelmében, megfutni, de ehhez új készüllet, új szárnyak kellenek, több olvasás és nagyobb gond, mélyebbre bocsátkozás az érzelmekbe, szabadabb és merészebb repülése a' léleknek 's mindenek előtt a' nyelvnek szebb és jobb kezelése. Isten áldjon 's szeresd ezután is szerető

Bátyádat.

Címzés: *Pestről*. T. Tisztelendő *Garay Alajos* úrnak, Pécsi megyebeli áldozó pap 's Nádasi segédlelkésznek barátságos tisztelettel Tolna Szegszárd f. *Nádasdon*.

22.

Garay János levele Garay Alajoshoz.

Pest, mart. 17kén 1846.

Kedves Öcsém!

Utóbbi leveledet, igen is megkaptam, a' benne foglalt váltóval együtt, melly a' minő váratlanul, olly kedvesen jött, mert mikor nincs nekem pénzre szükségem? 's kiváltképen kedves az a' mit verseimért szoktam bevenni. De

ennek már vége van, az utósó öt kötetet a' napokban vitte el tőlem Emich 's így, hacsak egy második kiadásból nem, ebből már nem húzok jövedelmet. Második kiadás! de mikép merjen effélébe fogni gondolkozó ember, midőn a' gondolatlanlág legujabban úgy elárasztja verseivel könyvkereskedési piacunkat, hogy a' versek hitelét és becsét ma holnap egészen tönkre juttatja, avvagy nagyítom-e a' dolgot, ha azt mondom, hogy majd minden hónap egy-egy új versgyűjteményt hoz, 's kell vagy nem kell, versözönbe fúlasztanak? De van is aztán keletők! Alig kel el belőlök 10—15 példány. Kivétel ezekből mindenesetre *Petőfy* (sic!), kinek munkái jól kelnek; valamint *Császár*¹ verseinek második kiadása, melyre magán uton is annyi előfizető gyűlt, mennyit nyilván uton sem szoktak igen elérni még legjobb költőink is. *Tompa* Mihály Népregéi szinte jól, sőt váratlanul jól keltek, mit meg is érdemlenek, no de ez nem lyrai gyűjtemény, 's az epico-lyrai vagy is elbeszélői regeköltészet az, melly véleményem szerint nálunk ma holnap mindenek felett elnyerendi a' koszorút, ha jó mivelőkre talál. Mi historiai nemzet vagyunk, 's így a' nemzet sympathiája a' historiai elem felé vonzódik, a' drámára még sokáig kiskorúak maradunk, mig nemzeti életünk 's társas viszonyainkból nem fejlik az ki, mindaddig csak kívülről köleszött, erőtelt 's átültetett növény az, igazi gyökeret nem verhet a' nemzetben, mert nem testéből 's véréből vétetett magva, — én legalább így vélekedem.

E' nézetem levén, csak örömmel 's helyesléssel vehettem, hogy Músádis legujabban e' pálya felé fordul, 's Judithod² mutatóványát nagy érdekléssel olvasandom, mert most idő rövidség miatt (levélhozód ma reggel jött 's márdélután választ kíván) részletesen úgy sem nyilatkozhatnám felőle, de előlegesen annyit mondhatok, hogy választásodat in thesi előre is helyeslem. Bővebb véleményemet legfőlebb egy hét alatt veended. A' mi irodalmi foglalatosságid 's azokbani reményeid és családkozásaidról tett nyilatkozásodat illeti, arra, kedves barátom, azt mondhatom, hogy sokkal feketébb színben látod a' dolgokat, mint valóban vannak, 's komolyabban veszsz némely dolgokat, mint venedd kell, vagy azok érdemlik. A' hirlapszerkesztők sohasem tartoztak a' leglelküimeretesb emberek közé, azt sem kell tőlük követelni, hogy műértők legyenek, a' méltánylatot pedig épenséggel nem ők találták föl. Egyébiránt most már a' hid bekötöttet a' két főváros közé, 's így Budára könnyebben 's előbb elmehetek, 's kedvedért ma holnap meglátogatom Frankenburgot, s' mulasztásait helyre kell hoznia. Csak te dolgozzál, ha kedved és sugallatod van, 's koránse hidd, hogy azoktól sem vagy méltatva, kik ismernek, vagy amit még feketébben festesz: hogy reménytelenül jegyezgeted fel szorbs határok között gondolatidat 's érzelmeidet. Iróink közt, egymás irányában nem annyira pártosság 's egymást elnyomni akaró felekezetestesség uralkodik, mint te hiszed, hanem szenvedhetetlen átkozott közönyösség, és fel sem vevés, a' legvétkesebb önösség, 's ez fájdalom, amannál sokkal szomorítóbb. De hiszen író nem írótól, hanem in ultima

¹ Császár Ferenc költő (1807—1858.)

² *Betulia hölgye* c. epikai kísérletének hősnője. A költemény azonban már csak hátyja halála után, 1860-ban látott napvilágot.

analysi is a' közönségtől függ, 's azért nem annak de emennek pártolása az, a' mi végre is vagy főlel, vagy lesujt. 'S így egy hajszálad se öszüljön meg bele, ha az írókat az életben 's következésben egészen másoknak tapasztalod, mint szépért nagyért lángoló ifjúságod vágyai és sejtelmei veled őket képzelte. Homo homini lupus a' tiarában 's talárban úgy, mint a' szürdaróczban, Keserű és lesújtó, de fájdalom igaz valóság. A' legtökéletesb ember sem számolhat mindenki méltányára, sőt minél tökéletesb, annál kevesebbek lesznek, kik őt megértsek, méltányolják. A' mélyebb érzésű pedig nevezze magát boldognak, ha azon kevesek méltányát bírja, kiktől méltányoltatni neki egy világ méltányánál többet ér.

'S most leveleid egyéb pontjaira röviden még a' következőket: Próza munkáim, mellyek közbevetőleg legyen mondva, felületes hírlapjaink által olly tökéletlenül voltak előre jelentve, hogy sem czimét, sem tartalmát, sem kötetneik számát de csak egyetlen egy sem jelentette híven (pedig lásd én helyben vagyok!) már csakugyan végre valahára elkészültek, az az, még csak a' czim 's boríték nyomtatás van hátra. Hartlebennél fognak megjelenni három kötetben *Tollrajzok* czim alatt: az I. kötet Novellákat, a' II. Genreképeket 's elmefuttatásokat, a' III. Tájrাজokat 's Uti képeket foglalnak magokban. Gondoskodtam róla hogy ingyen példányaimból számodra jusson, 's azért valahogy meg ne vedd, majd a' Szegszárdi úton mielőbb kezeidbe juttatom. — *Frangepán Kristófnét* Emich Gusztáv fogja kiadni, a' Kisfaludytársaságtól kinyertem kiadhatását 's így a' jutalmon kívül, az említett könyvárusi úton még 50 pforintocskát jövedelmezett e' művecske, minél többet egyelőre nem is kívánhatok. Mintegy 840 versből áll mindössze is tán kilencz napi munkámba került. Majd ebből küldök egy pár eladni való példányt, ha sziveskednél eladásukban eljárni. — A' költészet nemeiről értekező, vagy azok iránt utbaigazító néhány munkáról is majd a' jövő alkalommal írok.

Én jelenleg két nagyobb munkával foglalatoskodom, egy *nagy hőskölteménnyel* a' Hetumogerekről, vagy is első hőseink hét vezéreiről, de nem hexameterekben, melly azonban nagyobb alapra van építve, 's alkalmasint pár évig eltart mig elkészül, ha csak ugyan elkészíthetem. Ennél előbb fog megjelenhetni, tán még a' nyár végével, vagy az ősz elejével egy *balladafűzér* magyar királyainkról, előlegesen csak az Árpádi ház. Van belőle jelenleg készen 22 ballada, — tán harmincz egynéhányra fog terjedni az egész. Mit szólsz hozzá, ez tán az ifjúságra is lehetne hatással 's iskolákban is lehetne kelete?

Vajdánk halála mély benyomást tett rám is, képzelheted, ő az ép, egészség példányképe 's én a' gyengélkedő beteges nyavalygó! De ő legálább árvákat nem hagyott maga után, mi lenne az én szegény gyermekeimből, ha engem ér a' csapás!... Vajdáné irt, 's azon örvendetes hírt közlégyász sorai között, hogy közös barátunk végrendeletében *engem* nevezett ki hátrahagyott munkáinak kiadására.

Terka, Bésánékkal Pesten volt, egy hétnél tovább mulatott körünkben, mi alatt rólad is sokszor és melegen emlékeztünk. Végre csókolnak és tisztelnek feleségem 's gyermekeim, az Ákos iskolába, a' Gizi a' kisedovóba jár, hova májusban már Dezső is követni fogja. Ákos igen jó sikerrel tanul,

már olvas és ír, de Giziben nagy vetélkedője van, nem az írásban még, de annál jobban az olvasásban. Ha ráérnék, még Dezsőmet kellene fel-dicsérnem, de dicsérjék őt tulajdonai, mellyek még téged is megfognak lepni, ha meglátod őt. Valljon, meglátjuk-e egymást ez idei nyáron és hol, kedves barátom? Gondolkozzunk róla mindketten, mint lehetne ezt legolesőbban és legjobb szerével tennünk? ideértve még az öregeket is.

A legőszintébb szeretet bizonyosságával maradván

testvérbarátod

Muki.

23.

Garay János levele Garay Alajoshoz.

Pest, jan. 12én 1847.

Kedves Öcsém! Minél nehezebb és hiányosabb lett köztünk a' közlekedés útja: annál örvedetesebb, mert váratlanabb, előttem fekvő leveled, — azt még álmodni sem mertük, hogy félreeső helységekéből, kivált illy téli időben, egyenes és közvetlen alkalom érkezhessék vala hozzánk, de ha érkezik, tudtuk, üresen nem érkezik. A' mocsoládi czukrászat rögtönzött készítményei már csak az által is megleptek, mert a' parlagi kemenczétől, melly legfőlebb lángost ad 's ha sokra viszi turós lepénnyel éri non plus ultráját, illy merész ugrást nem vártunk, de annyiban még Fischer' műczukrászati csemegéin is túltettek, mert a' rokon szívesség szeretetével valónak számunkra megédesítve. Azért is köszönjük a' sok szépet, 's miután tartalmát szépen elköltöttük, a' héját t. i. a' skatulyát tisztelettel visszacsatolom. Magadnak tulajdonítsd, mért nem dohányzol, most legalább jóféle szivarokkal töltve kaptad volna vissza.

A' mágocsi plébános ur halálát már Bezerédytől hallám, leveled vétele előtt épen egy nappal, valamint a' reményt is, hogy a' mocsoládi plébánosság most már teljesen reád néz. Adja isten, én is, és mindnyájan szívfünk-ből kívánjuk, hogy úgy legyen. Egyébiránt ki örülne jobban mint mi, ha ennél még terjedtebb, például a' mágocsi plébániát nyerhetnéd el? de ha már e' kisebbikre is fiatallanak némelly jóakaróid (?), a' nagyobbnál hihetőleg még több nehézségekre fogsz bukkanni, azért véleményem szerint igen óvatos- és vigyázónak illik lenned, nehogy a' példabeszéd szerint két szék közt maradj. Bésánét ne feledd ki mozzatásidnál, ő sokat, tudod igen sokat tehet. Hát én ne irnék püspöködnék? Ha kívánod és nem tartod feleslegesnek, igen szívesen irok, de egyezésed 's engedelméd nélkül persze nem, — akár hogy a' mocsoládiban meghagyjon, akár hogy a' mágocsira kijeleljen. Mi itt a' Helytartótanácsnál ismeretséget illeti, az mindössze sem nagy 's közbenjárásommal ugyan mindent ígérhetek tenni, de hogy reá akár én, akár te számoljunk, nem merem követelni. Szaniszló püspök igen jóakaróm, 's ez lesz hihetőleg in ecclesiasticis referens, ebben merek bizni, 's aztán gr. Keglevics Gábor tárnokban, ki szinte ismer, Széchenyiben, 's tán még Havas- és Dubraviczkyben, de többekben nem, de eljárni, ha kell, akár magam, akár veled együtt, szívesen tenném. Ennyit részemről, a' többit te intézd el körülmények 's belátásod szerint.

Az édes apa kérelemlevelét betegségem nem engedte átadnom, mert tudjátok, hogy azonnal Pestre érkeztem után másodnapra lefeküdtem. De fölkeltem után nem késtem vele, 's miután, mit igen szerettem volna, a'-nádornak betegsége miatt személyesen át nem adhattam, legalább az illető hivatalban benyújtottam. Válasz még nem érkeztetett reá, de soká sem maradhat már.

Azon igen örülök, hogy a' lányoknak egy kis társalgási körük nyílik általa a' vidéken, mint szinte, hogy olvasó társaságtok van 's ebben több lapokat olvasasz, valamint általában, hogy anyagi és lelki jóllétben folyhat együttlétetek. Nekem is csurgatott egyetmást a' balladáimra gyűlt előfizetés, 's a' télre tán kevesb aggálylyal nézhetek, de jövőm messzebb része bizony még elég borult és felleges. A' könyvtárnál igen szűken vagyok 's lemerdek időt pazarlok el, majdnem minden időmet. Szellemi munkásságom végkép pang, kivált miután, a' tél miatt, összehújtam családommal két egymásba nyíló szobába, s' itt a' zaj igen is közel ér, mit három gyermek 's két asszony okoz. Harmadik, külön vált szobám darab ideig téli kamrául szolgált, most azonban pár nap óta egy igen érdekes vendégemnek, illetőleg lakómnak ad szállást. Szabó István¹ ez, pillisi nográdmegyei plébánus, a' jeles hellenista, ki az Anthológiát, 's legközelebb Esopot, Antigonét 's az Odysseát fordítá, 's most az Iliaszon dolgozik. Szemei romlottak meg 's azokat gyógyíttatja. Sok élvezetes óránk van együtt. Együtt lettünk mind akademikusok, mind a' Kisfaludytársaság tagjai.

A' Kisfaludytársaságról eszembe jut annak «Magyar Szépirodalmi Szemle» cím alatt január elején megindult kritikai folyóirata, Erdélyi szerkesztése alatt. Sok jót adott már is, még többet várhatunk tőle. Divatlap helyett tán inkább ezt járathatnád. Ára postán 4 fr. pengő. Azt fogod tudni, hogy szépirodalmi lapjaink a' győri «*Haza*»val szaporodtak meg, mellyet Kovács Pál szerkesztett; a «Merkur» csak 2 számot adván ki, újra elenyészett. Politikai lapjaink közt a' Jelenkor kezd új és nagy reményű pályát Széchenyi vezérére alatt.

Balládám még most sem készek, két hét bele telik még 's te így hihetőleg csak vásárkor kaphatsz példányokat, 's szíves előfizetőid, kikért neked 's gyűjtő barátodnak ezennel szíves köszönetemet mondom. Judithodról igen szeretem, hogy azt önállólag kívánod felfogni 's kidolgozni, nem is másért említem én Kelmenyft,² mint azért, hogy jó az elődolgozatokat ismerni. Csak engedj magadnak időt 's dolgozzál szeretettel és kényelemmel. De ha kész leszesz vele a' jövő nyár végére, helyett csinálók neki az Őrangyalban. Én legközelebb Vajda emlékbeszédén³ dolgozom, mellyel a' legközelebb feb. 6-kai nagygyűlésre megbizattam, 's azt ott felolvasandó leszek. A' musák, mint már fölebb említem, nyugszanak, v. inkább elriasztvák!...

Végre meg kell jegyezmem, hogy gazdaságról 's házi körülményeidről irván, korán sem untatsz, sőt akkor cselekszel legjobban, midőn leg-

¹ Szabó István hellenista, kiváló fordító, a M. T. Akadémia tagja (1801—1892).

² Kelmenfy László író és kritikus (1815—1851).

³ *Emlékbeszéd Vajda Péter fölött.* Felolvasta a Kisfaludy-Társaság 1847-iki közülésén. (Megjelent: Garay János *Összes munkái* V. köt.)

körülményesebben 's legrészletesebben ismertetsz meg házi apró gondjaidal, mert hiszen így látlak benneteket legemberibb oldalról 's legszívesebben együtt.

'S most csókoljuk kedves Szüleink kezeit, kedves testvérinket, szóval mindnyájan mindnyájotokat. Az Ákos derekasan jár hóban fagyban iskolába, a' Gizi köt és betűz, a' Dezső lovagol és rajzol, a' nők varrnak és öltenek, hogy legyen mit öltetniök, én pedig rólatok, édes mindnyájatokról gondolkozva az emlékezésnek egyik legszebb, legmelegebb percét élem. Isten veletek mindnyájatokkal

testvérbarátod

Muki.

U. i. Az ide csatolt magyar Népdalokat¹ legbecsesb újdonságunkat hihetőleg még nem bírod, ezt számodra vettem; de a' Ilik kötetet magad vedd meg; abban egy derék értekezés is van a' népdalokról Erdélyi tollából.

Az Úti Tárcazt olvasni küldöm, az Vik kötet hiányzik, de ez nem okoz zavart.

Midőn leveletem zárom, erősen hirlik, hogy Nádor öfensége bezárta közhasznu életét 's így Pesten aligha lesznek e' 'arsangon nyilvános vigalmak.

24.

Garay János levele atyjához.

Pest, jan. 3. 1848.

Kedves Szülőim!

Az új évet nem tudom szebbel és jobbal kezdeni, mint kedves Szüleimnek szívéből Istentől áldást kívánni, 's azt hogy hátralevő napjaikat vidámon 's boldogúl, minél több örömek közt töltsék. Ez utóbbihoz a' mint tölem telik, én is járulni akarván ime ide zárom gyermekeim csekély tehetőségeiktől telt újévi üdvözléteiket. Az Ákos egészen maga írta itthon, a' Gizi a' nevelőben, kézvezetéssel. De ne ezt nézzék kedves Szüleim, hanem a' tiszta, jó szívet, mellyel azt irták és nyújtják.

Mi hála isten mindnyájan frisen és egészségesek vagyunk, mely jót szívéből mindnyájan mindnyájoknak kívánunk, valamint természetesen újévi megemlékezésünk és jótkívánásunk Alajosra és a' leányokra is kiterjesztendő.

Alajos nekem csak nem ír, azt kell hinnem, hogy végképen fel akar velem hagyni, mert annyi ideje csak van az embernek, hogy évenként néhányszor megemlékezzék rólam, ha én ritkábban írok is, de úgy hiszem, ha computust csinálnánk, ő volna adósom. 'S ha a' nap nem volna olly ünnepélyes, vagy is inkább érzelmeim, midőn e' sorokat írom: édes apánkat is egész tisztelettel megrónám, hogy mióta Mocsoládon vannak, csak egy betűt sem írt, pedig nemcsak én, hanem nöm is szereti az öreg papa jószívű leveleit. Az is nehezünkre eshetnék, hogy az annyira megszokott szegszárdi Jézuska elmaradt, ha a' jó Stanné meg nem emlékezett volna gyermekeimről; a' mocsoládit pedig csak zsidó hozhatná, mit a' plebanus ur véteknek tart, minden bizonynal, talán? «No de se baj, majd máskép

¹ Erdélyi János könyve: *Népdalok és mondák* (1846/48.)

lesz ezután» ezzel vigasztalja magát, mióta Vörösmarty megírta, most minden magyar ember; én is tehát átengedem magamat az áltató reménynek, hogy Alajos öcsém ezután gyakrabban megkeres leveleivel, édes apát pedig különösen kérjük, hogy örvendeztessen meg saját leveleivel a régi jó modorban. Ha talán az a Mocsolád olly távol van a világ háta mögött, hogy íróttolat vagy papirost sem terem, adják tudtomra, majd küldünk Pestről.

Legujabb munkámból ide zárok 10 példány «Balatoni kagylókat,» olly kéréssel Alajoshoz, hogy megtarván a maga számára egyet 's egyet a leányokéra, a többit jó ismerősei közt kinálgassa el, 's a pénzt, ha lesz a jövő pesti vásárra nekem küldje fel ezen becsületes Engel Farkas által, ki nekem becsület szavát adta, hogy máskor a Jézuskát is rá lehet bízni, mert ő nem adja el többé az istent, miután érette Judás is akasztófára jött miatta.

Nem sokára könyvkiadó egyesület fog itt alakulni, mellyben nagy részt veszek én is, még pedig 500 pfrnyi részvénynyel, ha Alajos ígérheti, hogy 8—10 biztos vevőről biztosíthat bennünket egyre másra, kiadandó könyveinkre, úgy öt is kinevezzük ügyviselőnek a maga vidékén, kiknek száma vagy 200 leend az országban. Merverth is az.

Végre minden jót kívánván Istentől maradtam kedves Szüleimnek
engedelmes fiuk

Muki.

25.

Garay János levele Garay Alajoshoz.

Pest, aug. 24. 1848.

Kedves Öcsém!

Párisból hazaérkezett Antal öcsénk tölem élő levélként menvén hozták, alig szükséges, hogy még külön levelet is írjak, annál inkább, mint-hogy alig van egy pár hete, hogy hozzátok levelet írtam, mellyre ugyan választ mai napig nem kaptam, noha abban egy fontos tárgyat pengtettem, t. i. Ninának e vásárlakalmávali feljövételét. Tudósíts kérlek, legközelebb Ninának ebbeli szándokáról is 's határozatokról.

Hogy odavalál a táborban az kétszeresen becsületedre válik 's részemről büszkének érzem magamat a te határozatodban. Leveledet részvétellel olvastam, de az nem Kossuth hirlapjába való, 's így átadtam azt Vahot Divatlapja számára. Szüretetek, mint hallom, az idén jó korán lesz, vajha lerándulhattam volna reá, de ebből aligha lesz valami. Ha a nagymama ráér, egy kis szőlő befőzöttet készíthetne számunkra, 's te azt majd a jövő pesti vásárra felküldhetnéd a mágocsiak által. Majd megszolgálom.

Gondoskodjatok kérlek jó Öcsénkről, őt a forradalom jól megviselte, de lelke és szíve helyreüti anyagi veszteségeit. Meg vagyok róla győződve, hogy emberül betöltendi helyét, akármibe fog itthon fogni. Most eleinte persze, hogy segítségére kell lennünk.

Kedves szüleimnek kezeit csókolom, úgy szinte csókolván 'ölelvén jó testvéreimet, szokott állandó testvéri szeretettel vagyok

szerető bátyád

Muki.

Címzés: *Garay Alajos* Úrnak mocsoládi plébánosnak szíves tisztelettel Mocsoládon.

26.

Garay János levele atyjához.

Pesten, mart. 26. 1849.

Kedves Szüleink!

E folyó hó' 18kán kelt levelöket vettük, már akkor tudomásunkra volt, hogy Alajos itt van, ő is tudja, hogy itt létét tudjuk, arra azonban még maig sem kaptunk engedelmet, hogy meglátogassuk, azonban meg van az is ígérve, mihelyt ki leszen halgatva. A báró ur nincsen már itt, s így nem sokkal segíthetjük őt, a mi azonban tölem telik, megteszem, míg vagy Terkától vagy bárónétól segedelme érkezik. A püspök úrhoz is igen-igen szükség lesz, hogy minél előbb még egyszer elmenjenek édes szüleink 's kövessenek el mindent, hogy magas pártfogását kinyerhessék, mielőtt elítéltetik, mert azután már késő lesz; én is könnyörgeni fogok neki egy levélben, csakhogy kedves szüleinkének nagyobb hatása lehet, 's leszen is bizonynal.

Meg nem foghatom, mit követhetett el, vagy legalább mivel vádoltathatott a szegény fiú, de minden esetre valami igen terhelő lehet ellene. Azonban, mióta csak a központi vizsgáló bizottmány működik, sok jelét adta annak, hogy a vádlottak iránt sok igazsággal és méltánlyattal volt, 's így remélhetjük, hogy Alajos kihallgattatásánál is az fog történni, én legalább nem hiszem, noha a fiú fiatal és heves vérű, valami ollyast követett volna el, mi őt nagyobb bajba keverné. Bizzunk a jó Istenben! Nina még folyvást nálunk van, a minap ő irt kedves Szüleinknek postán, de mivel édes apa nem említi, hogy tölünk leveleket kapott, szeretnök tudni megkapták-e Ninának e levelét, valamint tölem is egyet, sőt kettőt január óta. Ez volna már most a harmadik. Tudósítgassuk egymást minél gyakrabban édes szülöim, ha egyebet nem, legalább azt tudjuk egymásról, hogy megvagyunk. De most csak szegény Alajosért segítsünk össze. Irtunk Terkának és a bárónénak is.

Mi egyébiránt egészségesek vagyunk, lényeges bajunk nincs, de a jövődöbe aggódva nézünk, napról napra nagyobb a drágaság s kevesebb a' kereset. Ha valami baj érné kedves Szüleinket, legyenek bizodalommal, a mi tölem telik, segíteni utolsó filléremmel kész leszek.

Csókoljuk mindnyájan mindnyájokat feleségem és gyermekeim és a Nina, maradván szerető fiok

Muki.

Címzés: *Pestről*. Öregebb Garay János urnak Garay Alajos mocsoládi lelkész urnál, tisztelettel Tolna, Mohács, Pécs f. Mágoacson vagy Mocsoládon (Baranyában).

27.

Garay János levele Garay Alajoshoz.

Pest, Február, 24én 850.

Kedves Öcsém Alajos!

«Máskor többet és bizonyosat» így zárod azon levelet, melyet még január 4én hazatérési örömeidről irtál, melly nekünk szintén sok örömet szerzett; de te e' levelet Pécsről irtad mégpedig consistorium közelében,

félig vád állapotban, mi bennünk irántad új aggódalmakat idézett elő, mellyek maig se szűntek meg, mert sem elébbi ígéreted be nem váltád, sem nőmnek egy hozzád irt levelére, nem válaszoltál. Mi tehát nem tudjuk, Pécssett? Mocsoládon vagy Mágocon vagy, hol keressünk fel levelünkkel, ez oka, hogy neked illy későn válaszolok, másik oka pedig, hogy szemeimnek öt hónapja nem vehetem hasznát, azonban lehetetlen tovább tünnöm e' bizonytalanságot, e' sorokat a' jó istenre bizván, ki talán majd csak kezeidbe juttatja őket, arra kérék és kényszerítelek, írj már valahára bizonyost sorsod eldőlteről. Nem fogod e' levélben elfeledni Antalt se, valamint kedves Szüleinket sem. Szekcsőn levő nőtestvéreinkről nem rég hallánk, Fáni, kit mindnyájan csókolunk, hisszük, egészséges és baj nélkül van, a' mi minket illet, én istennek hála már javulóban vagyok, fel is vagyok, de kimenni még hetekig se fogok, írni, olvasni egyáltalában nem tudok, nőm és gyermekeim hála egészségesek. Sz. Györgyig itt a' régi szálláson maradunk, azután Ferencziek terén a' könyvtár épületébe, hol az általad is tudott állomást elnyertem. Gyermekeink igen sokszor és szeretettel emlékeznek rólad. Csókolunk mindnyájan mindnyájatokat és elvárjuk leveled, Isten áldjon, Terkát és Minát szinte csókoljuk, szerető testvéred

Muki.

Közli: KOZOCSA SÁNDOR.

KIADATLAN AMADE-VERSEK.

I. Hymnus Nep. Szent Jánqshoz.

A bösi családi levéltár kiadatlan Amade-versei között egy himnuszt is találtam, amelynek közlése nem illett az akkor közzétett többi szöveg közé.¹⁾ Latin szövegét eddig is ismertük,²⁾ de előkerült külön füzetben is, mint eddig ismeretlen Amade-nyomatvány.³⁾ A magyar szöveg Amadenak eddig is ismeretes három Szent János-himnuszát⁴⁾ szerzi meg egy negyedikkel. Ezt a kultuszt megmagyarázza, hogy a nepomuki szentet költőnk már gráci diákévei idejében (a jezsuiták hatása alatt) védőszentjévé választotta.⁵⁾ A költeményt a kéziratból betűhíven közöljük:

Cseh Országnak Nagy Fáklája!
Isten különös szolgája!
Tekintsd: hozzád borúlok!
Mindent meg vető voltodhoz
Folyamodom Oltárodhoz
Áldozva itt hódúlok!
Sok ezrek közt! edgyik én is!
Meg gyalázott én szegény is
Ha? hozzád folyamodok.

Melly szerencsés volt az Üdö!
Boldogh pillantás, s-esztendő
Ki világra született
Nepomukban hogy virrada
Ez világh! illy fény! s-Csillaga!
Kitül illy nagy szentett vett!
Fényre hoztad: Tévelygöckett
Meg fogtad Hitt mélységeket
Meg ismérny hív Hitett.

¹ IK. 1936. Györi Szemle 1936. és 1937. évf.

² Vértessy Jenő közlése IK. 1902. 97. l.

³ IK. 1934. 404. l.

⁴ Négyesy kiadványa, 409—418. l.

⁵ *Báró Amade László*. Pécs, 1937. 38. l.